

УДК 373.3.011.3-051:37.06

THE ROLE OF THE PRIMARY SCHOOL TEACHER'S COMPETENCE IN THE FAMILY AND SCHOOL PARTNERSHIP**РОЛЬ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ПАРТНЕРСЬКІЙ ВЗАЄМОДІЇ СІМ'Ї І ШКОЛИ****Tretiak O.P./Третяк О.П.***ph.d., associate professor /к.п.н, доцент*

ORCID:0000-0002-1160-055X

*Institute of Postgraduate Education Borys Grinchenko Kyiv University**Kyiv, str. Bulvarno-Kudryavska, building 18/2, 04053**Інститут післядипломної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка**Київ, вул. Бульварно-Кудрявська, буд. 18/2, 04053*

Анотація. У статті презентовано роль компетентності вчителя початкової школи у партнерській взаємодії сім'ї і школи, що є однією з пріоритетних цілей системи освіти. На основі аналізу психологічної та педагогічної літератури розкрито стан проблеми.

Аналізуючи наукові підходи, щодо визначення провідного поняття дослідження, визначаємо педагогічну компетентність, як систему наукових знань, інтелектуальних і практичних умінь і навичок, особистісних якостей і утворень, яка при достатній мотивації та високому рівні професійності психічних процесів забезпечує самореалізацію, самозбереження та самовдосконалення особистості педагога в процесі професійної діяльності.

Актуальність зазначеної проблеми досить очевидна, оскільки школа має ініціювати новий зміст та форми використання педагогіки партнерства, глибше залучати родини до побудови освітньої траєкторії дитини.

Практичне значення дослідження визначається тим, що його результати дозволяють підвищити компетентність вчителя початкової школи на сучасному етапі у спільній роботі сім'ї та школи в умовах їх педагогічного партнерства та можуть бути використанні під час підготовки та підвищення кваліфікації вчителів початкової школи.

Ключові слова: сім'я, школа, освітній процес, виховання, компетентність, вчитель, початкова школа, партнерська взаємодія, батьки, форми роботи.

Вступ.

Новий зміст освіти щодо партнерської взаємодії педагогів орієнтує вчителів, батьків на особистісний розвиток учнів, на поважне ставлення до дітей. В сучасних умовах координацію виховних дій сім'ї покладено на освітній заклад і від того, як організована і реалізована робота з батьками учнів значною мірою залежить успішність процесу навчання і виховання дітей. Актуальність зазначеної проблеми досить очевидна, оскільки школа має ініціювати новий зміст та форми використання педагогіки партнерства, глибше залучати родини до побудови освітньої траєкторії дитини. Однією з найвідповідальніших проблем сучасного педагога є вміння співпрацювати з батьками своїх вихованців. Особливе значення для встановлення ефективної взаємодії з батьками має період навчання дитини в початкових класах, коли батьки залюбки відвідують навчальний заклад, цікавляться навчанням і поведінкою дитини. Розвиток компетентності та готовності вчителів початкової школи до партнерської взаємодії знаходиться у прямій залежності від загального процесу професійної підготовки, від оволодіння змістом, засобами, формами і методами

співпраці. У зв'язку з цим, перед інститутами післядипломної освіти постає доволі назріле питання – впровадження планомірної цілеспрямованої роботи щодо підвищення компетентності педагогічного партнерства у вчителів початкової школи.

Основний текст.

Педагогіка партнерства – ключовий компонент Нової української школи, в основі якої – взаємодія, спілкування та співпраця між учасниками освітнього процесу. Розвиваючий комплекс педагогіки партнерства (співробітництва) - це набір дидактичного забезпечення, який дозволяє ефективно навчати дітей за умов, коли вчитель і учень володіють однаковими правами, учень отримує право на вільний вибір, має право на помилкові дії, вільно висловлює власне судження з того або іншого питання. Відносин між учнем та вчителем мають бути такими, щоб не заперечувати, а направляти; не керувати, а управляти разом; не примушувати, а спонукати до добровільної дії; не командувати, а організовувати; не обмежувати, а надавати право на власний пошук. [1, с.5].

Взаємодія – це своєрідне втілення зв'язків, взаємин між людьми, які, вирішуючи спільні завдання, взаємо впливають, доповнюють один одного і досягають успіху в розв'язанні поставлених завдань.

Всебічний аналіз сутності і змісту поняття «педагогічна взаємодія» зроблено у дослідженні А. В. Гурман. «Взаємодія є процес впливу різних об'єктів один на одного, що виявляє їх взаємну обумовленість, зміну стану, взаємо перехід, породження одним об'єктом іншого в рамках відносин причини і наслідків». [2, с. 55-56].

Відповідно до мети нової української школи конкретизовано основні завдання формування педагогічної компетентності фахівця початкової освіти:

- забезпечити оволодіння технологіями самоорганізації та самоактуалізації;
- створити умови для становлення професійної культури фахівця;
- активізувати формування ключових компетенцій вчителя початкових класів;
- формувати професійну мобільність;
- організувати методичну та дидактичну підтримку вчителя початкових класів;
- формувати соціальну активність на основі особистісних якостей та соціальних умінь особистості.

Компетентнісний підхід розглядається як один із важливих концептуальних принципів, який визначає сучасну методологію оновлення змісту освіти. Під компетенціями розуміємо сукупність взаємозалежних якостей особистості (знання, уміння, навички, способи діяльності), необхідних для якісної продуктивної діяльності.

Компетентність визначаємо як володіння відповідними компетенціями. Аналіз визначення педагогічної компетентності дає змогу стверджувати, що це — система наукових знань, інтелектуальних і практичних умінь і навичок, особистісних якостей і утворень, яка при достатній мотивації та високому рівні професійності психічних процесів забезпечує самореалізацію, самозбереження та самовдосконалення особистості педагога в процесі професійної діяльності.

Метою формування педагогічної компетентності є забезпечення належної професійної підготовки фахівця в умовах професійної підготовки і підвищення кваліфікації та його конкурентоспроможності на ринку освітніх послуг [3, с.4-5].

На думку Г. Селевка, компетентність — це «інтегральна якість особистості, яка проявляється в загальній здатності та готовності до діяльності, що ґрунтується на знаннях і досвіді, набутих в процесі навчання і соціалізації та орієнтованих на самостійну і успішну участь у діяльності» [4].

Самовизначення людини в сучасних умовах є однією з пріоритетних цілей системи освіти. Основні засади розвитку особистості закладаються у дитинстві, у найближчому соціальному оточенні [5].

Об'єктом оновлення освітнього процесу на засадах партнерства раніше за інші рівні освіти стала початкова ланка системи освіти. На думку О.Я. Савченко нові вимоги суспільства, батьків, очікування сучасних дітей, які дуже відрізняються від попередніх поколінь, створюють для вчителів нову професійну ситуацію [6, с. 10].

Успіх в організації роботи з батьками великою мірою залежить від особистості й авторитету педагога, його професійності, високих моральних, людських якостей, вміння спілкуватись з батьками, з колегами, з дітьми. Особливе місце в цьому процесі посідає класний керівник, який є першим, хто встановлює контакт із сім'єю учня, і чия компетентність стає обличчям освітнього закладу.

Практика свідчить, що частина учителів початкової школи намагається уникати тісних контактів з батьками своїх учнів, пояснюючи таку модель поведінки невмінням батьків адекватно сприймати інформацію стосовно їхньої дитини, що в підсумку призводить до певних конфліктних ситуацій. Соціологічні дослідження свідчать, що в багатьох сім'ях батьки-чоловіки самоусуваються від виховання дітей, нерідко знімають із себе відповідальність за цю важливу справу. Вчителям буває складно побачити в учневі та батькові/матері рівноправних учасників діалогу і навчального процесу та визнати, що з ними необхідно будувати партнерські стосунки. Тому виникає необхідність познайомити вчителів з технологіями, які спрямовані на підвищення рівня компетентності педагогічного партнерства між школою та сім'єю.

Суттєві шляхи успішної співпраці полягають у постійному тристоронньому спілкуванні – учитель – учень – батьки. Для того, щоби освіта і навчання всім приносили задоволення, варто змінити правила гри і прийняти підхід партнерства замість традиційно авторитарного [7].

Існує велике розмаїття організаційних форм педагогічного всеобучу батьків у сучасних освітніх закладах. Доцільно виділити такі: *колективні*: лекції, конференції (з обміну досвідом родинного виховання, по обговоренню педагогічної літератури, періодичної преси з питань сімейного виховання), диспути, дискусії, круглі столи, вечори запитань і відповідей, дні взаємних претензій, дні відкритих дверей, кінолекторії, інформаційні стенди; *індивідуальні та групові*: консультації з проблем родинно-сімейного виховання,

бесіди, відвідування сімей, листування, індивідуальні дні, зустрічі з батьками; педагогічні доручення батькам; *диференційовані*: вечори сімейних традицій; виставки («Світ захоплень нашої сім'ї, «Кулінарні вироби членів сім'ї»), декоративно-прикладної творчості, родинних альбомів, колекцій; випуск тематичних газет («Дозвілля родини», «Говорять професії батьків», «Моя сім'я», «Спорт у родині»); конкурси, зустрічі поколінь, дискусійні клуби, відкриті уроки, проблемні мости тощо [8, с.9].

Педагогіка партнерства буде реальною, якщо вчитель виступатиме у ролі експерта, тому що він володіє інформацією, має ґрунтовні знання з певної теми чи певного предмета; фасилітатора, бо має підтримувати дитину в її навчальній діяльності, допомагати, надихати, стимулювати; тьютора – індивідуально працювати з інтересами та потребами кожної дитини; тренера – тренувати навички та спрямовувати розвиток нових умінь учнів; модератора – ставити запитання та забезпечувати дотримання регламенту і правил дискусії під час групової роботи.

Для того, щоб найкраще підготувати себе до моделі партнерства у початковій школі, варто:

1. Прийняти факт, що зміни мислення відбуваються повільно – воно подібне на айсберг, занурений у глибини історії. Отже слід набратися терпіння, намагаючись побудувати партнерські стосунки з іншими батьками, з адміністрацією школи, зрештою – шукаючи спільну мову із власною дитиною.

2. Поставити собі запитання, який спосіб мислення найбільш адаптивний для цих умов; знайти носіїв такого мислення зростання. Приміряти на себе ці моделі.

3. Розвивати уяву і креативність.

4. Освоювати навички перемовин і вчитися не лише аргументувати власну позицію, але й слухати інших.

5. Підтримувати власний ресурсний стан і почуття гумору.

6. Укладати Меморандум про співпрацю між батьками, вчителями, адміністрацією і учнями, який розробила ГО «Смарт освіта» [7].

Співпраця між батьками, учнями та вчителями може здійснюватись в такий спосіб: створення програми шкільної культури, що спирається на систему сімейних цінностей – підхід з особисто-орієнтованих навичок, спрямованого на ефективнішу роботу з сім'ями, враховуючи особливості родин та життєві ситуації. Це уможлиблюється при залученні батьків до шкільної роботи. Задля демократизації управління процесом виховання створюються батьківські комітети. Їх члени згодом відповідатимуть за бюджет класу, організацію свят, поїздок та інші моменти з шкільного життя. В основному, такі батьки мають великий вплив на середовище, ведуть активну діяльність у громадських заходах.

Можна виокремити декілька стилів спілкування вчителів:

1. Спілкування, в якому основою є ознаки високого професійного наставництва.

2. Спілкування, основу якого складає дружнє ставлення. Тобто з обох сторін спостерігається заохочення до спільного виду діяльності.

3. Спілкування з урахуванням дистанції. Вчитель чітко викреслює рамки щодо спілкування, і вважає, що учні повинні ставитись до нього, не так, як до однолітка.

4. Спілкування з проявами симпатії. Даний тип спілкування притаманний молодим «неавторитетним» працівникам даної сфери діяльності [9, с. 39].

Формування психолого-педагогічної культури батьків у сучасному закладі освіти можна здійснювати як через різноманітні заходи на батьківських зборах (лекції, обмін досвідом родинного виховання, диспути, дискусії, консультації і т. д.), так і через університети педагогічних знань, лекторії для батьків, позакласний педагогічний всеобуч, консультативні пункти, тренінги тощо

Відповідальність батьків перед собою і суспільством за виховання своїх дітей вимагає від них ґрунтовних знань у галузі психології, фізіології, валеології, педагогіки. На жаль, значна кількість батьків вирізняється вкрай низьким рівнем психолого-педагогічної культури, що призводить до серйозних прорахунків у сімейному вихованні, породжує сімейні драми, а інколи і трагедії. І це не стільки вина батьків, скільки їхня біда: в країні не було (та немає і тепер) системи підготовки молодих людей до сімейного життя, оволодіння ними знаннями в царині виховання дітей у сім'ї.

Педагогічні колективи шкіл володіють значним психолого-педагогічним потенціалом, завдяки якому можуть надати батькам суттєву допомогу у вихованні дітей, сприяти покращенню внутрішньо-сімейного мікроклімату, встановленню адекватних взаємин між дорослими і дітьми. Недостатність відповідних знань у значної кількості дорослих членів сімей, невміння (а то й небажання) деяких батьків пізнати свою дитину, її вікові та індивідуальні особливості негативно позначаються на її розвитку, формуванні ціннісних орієнтацій. Проте така робота ще не набула масового характеру і реалізується тільки окремими школами, що утруднює виконання сім'єю виховної функції.

Водночас не можна не рахуватися з тим, що сучасна педагогізація сім'ї потребує науково-методичного та організаційного оновлення, спрямованого на гуманізацію взаємин батьків і дітей на спільних засадах діяльності, а також урізноманітнення форм і напрямків співпраці сім'ї та школи. Співпраця родини і школи має ґрунтуватися на взаємоповазі, рівноправному партнерстві. Педагогічний колектив та колектив батьків – це має бути єдиний живий організм, об'єднаний спільною метою, гуманними стосунками та високою відповідальністю.

Висновки.

Проблема педагогічної взаємодії з батьками учнів залишається одним із важливих викликів сучасності, який актуалізується у світлі реформ НУШ. Аналізуючи роль компетентності вчителя початкової школи у партнерській взаємодії сім'ї і школи, ми дійшли висновку, що вона має важливе значення як вектор гуманного і творчого підходу до кожного учасника освітнього процесу. Компетентності вчителя початкової школи передбачає володіння системою методів і прийомів виховання та навчання на засадах гуманізму й творчого підходу у розвитку особистості за участю усіх учасників освітнього процесу (учителів, батьків учнів) з обов'язковим розподілом відповідальності за

досягнутий результат. Вчитель початкової школи має бути зацікавлений в розширенні й покращенні педагогічної культури та обізнаності батьків у питаннях виховання дітей, врахування їх вікових особливостей у процесі становлення. Діяльність батьків та вчителів початкової школи в інтересах дитини є успішною лише в тому випадку, коли вони стануть союзниками. Метою партнерської взаємодії сім'ї і школи є добровільне включення батьків в ту чи іншу діяльність, запропоновану вчителями, воно можливе за умови сформованості у батьків та вчителів готовності до взаємодії на рівних, паритетних засадах, з опорою на обов'язковість виконання взятих на себе зобов'язань. Компетентність педагогічного партнерства вчителя початкової школи у взаємодії між школою і сім'єю в умовах НУШ, це дотримання етики спілкування, позиція рівноправності, майстерність будувати взаємовідносини нового формату, забезпечення координації дій усіх учасників освітньої комунікації.

Перспективи подальших розвідок вбачаємо у дослідженні ефективності методичних ресурсів для вчителів початкової школи.

Література:

1. Ніколенко Л. Педагогіка партнерства як умова реалізації завдань розвитку особистості дитини у контексті Нової української школи URL: <http://surl.li/aurxq> (дата звернення 10.04.2023).
2. Гурман А.В. Підготовка майбутніх вчителів до педагогічної взаємодії з батьками як педагогічна проблема. Нові технології навчання: науково-метод. збірник. Київ-Вінниця, 2011. С. 55–59. URL: <http://surl.li/giqmd> (дата звернення 10.04.2023).
3. Кузнецова Т., Лейко С.В. Теоретичний аналіз понять «компетентність» і «компетентність» URL: <http://surl.li/gingx> (дата звернення 10.04.2023).
4. Студенікіна В. Методична компетентність учителів. Методист, 2012. № 8
5. Матішак М.В. Напрями співпраці педагога з батьками у процесі формування соціальної компетентності молодших школярів URL: <http://surl.li/gingh> (дата звернення 10.04.2023).
6. Савченко О.Я. Початкова освіта в контексті ідей Нової української школи. Рідна школа. 2018. № 1-2. С. 3–7.
7. Скиба М. Краще разом. Що таке педагогіка партнерства і навіщо вона в НУШ URL: <http://surl.li/hydv> (дата звернення 10.04.2023).
8. Класний керівник і батьки: забезпечення партнерства і співпраці: збірка матеріалів з досвіду роботи./ Укл. А. І. Тюпа. Миколаїв: ОІППО, 2012. 48 с. URL: <http://surl.li/giney> (дата звернення 10.04.2023).
9. Білогубка М. О. Організація педагогічного співробітництва педагога і батьків молодших школярів засобами мобільної комунікації URL: <http://surl.li/ginfi> (дата звернення 10.04.2023).

References:

1. Nikolenko L. Pedagogy of partnership as a condition for the implementation of the tasks of

the child's personality development in the context of the New Ukrainian School URL: <http://surl.li/aurxq> (access date 04/10/2023).

2. Gurman A.V. Preparation of future teachers for pedagogical interaction with parents as a pedagogical problem. New learning technologies: scientific method. collection. Kyiv-Vinnitsia, 2011. P. 55–59. URL: <http://surl.li/giqmd> (access date April 10, 2023).

3. Kuznetsova T., Leiko S.V. (2022). Theoretical analysis of the concepts of «competence» and «competence» URL: <http://surl.li/gingx> (access date 10.04.2023).

4. Studenikina V. Methodical competence of teachers. Methodist, 2012. No. 8

5. Matishak M.V. Directions of teacher cooperation with parents in the process of forming the social competence of younger schoolchildren URL: <http://surl.li/gingh> (access date April 10, 2023).

6. Savchenko O.Ya. Primary education in the context of the ideas of the New Ukrainian School. Native school. 2018. No. 1-2. P. 3–7.

7. Skiba M. Better together. What is partnership pedagogy and why is it in NUS URL: <http://surl.li/hydv> (application date April 10, 2023).

8. Class teacher and parents: ensuring partnership and cooperation: a collection of materials from work experience./ Incl. A. I. Tyupa. Mykolaiv: OIPPO, 2012. 48 p. URL: <http://surl.li/giney> (date of application April 10, 2023).

9. Bilogubka M. O. Organization of pedagogical cooperation between a teacher and parents of younger schoolchildren by means of mobile communication URL: <http://surl.li/ginfi> (date of application 10.04.2023).

Abstract. *The article presents the role of primary school teacher competence in partnership between family and school, which is one of the priority goals of the education system. Based on the analysis of psychological and pedagogical literature, the state of the problem is revealed.*

Analyzing scientific approaches, regarding the definition of the leading concept of research, we define pedagogical competence as a system of scientific knowledge, intellectual and practical abilities and skills, personal qualities and formations, which, with sufficient motivation and a high level of professionalism of mental processes, ensures self-realization, self-preservation and self-improvement of the teacher's personality in process of professional activity.

The relevance of the mentioned problem is quite obvious, since the school must initiate new content and forms of using partnership pedagogy, involve families more deeply in building the child's educational trajectory.

The practical significance of the study is determined by the fact that its results allow to increase the competence of the primary school teacher at the current stage in the joint work of the family and the school in the conditions of their pedagogical partnership and can be used during the training and professional development of primary school teachers.

Key words: *family, school, educational process, upbringing, competence, teacher, primary schools, partner interaction, parents, forms of work.*

Стаття надіслана: 16.04.2023 г.

© Третяк О.П.